

Prof. dr hab. Juliusz Andrzej Strzetelski – Wspomnienie

23 lutego 2016 r. zmarł w Krakowie prof. dr hab. Juliusz Andrzej Strzetelski, uznany autorytet naukowy z zakresu żywienia i fizjologii zwierząt przeżuwiających. W czasie swej 50-letniej pracy w Instytucie Zootechniki za naczelną wartość i idee swoich działań w nauce przyjął prawdę, szacunek do pracy i do wiedzy, rzetelność i odpowiedzialność za napisane słowo. Naszego Nauczyciela i Kolegę pożegnaliśmy w dniu 27 lutego 2016 r. w Kaplicy Cmentarza Biechanowskiego w Krakowie.

Profesor Juliusz Andrzej Strzetelski urodził się w 1938 r. we Lwowie. Po uzyskaniu świadectwa maturalnego w I Liceum Ogólnokształcącym im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie w 1959 r. podjął studia na Wydziale Zootechnicznym Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie. Stopień magistra uzyskał na podstawie wykonanej pod kierunkiem profesora Zygmunta Ewy'ego pracy magisterskiej pt. „*Wpływ światła na czynność tarczycy u świń*”. W 1964 r. podjął pracę w Katedrze Ogólnej Hodowli Zwierząt Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie.

Profesor swój rozwój naukowy oraz zawodowy związał z Instytutem Zootechniki w Balicach. Podejmując w roku 1965 pracę w Zakładzie Fizjologii i Żywienia Zwierząt Instytutu Zootechniki w Krakowie, kierowanym przez prof. Rajmunda Rysia, rozpoczął naukową przygodę z żywieniem zwierząt przeżuwiających, która wypełniła jego pracowite i aktywne życie, a trwała do ostatnich dni. Rozwijając i realizując swoje zainteresowania naukowe zdobywał kolejne stopnie i tytuły naukowe. W 1974 r. stopień naukowy doktora nauk rolniczych uzyskał na podstawie rozprawy doktorskiej pt.: „*Wpływ celulozy i skrobi w dawce paszowej na niektóre wskaźniki przemiany azotowej u buhajków opasowych*”, wykonanej pod kierunkiem prof. Rajmunda Rysia. W 1998 r. stopień naukowy doktora habilitowanego nauk rolniczych w dyscyplinie zootechnika nadała mu Rada Naukowa

Instytutu Zootechniki na podstawie dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej pt.: „*Wpływ zastosowania nowych zasad bilansowania dawek pokarmowych na efekty żywienia krów krajowych ras mlecznych o różnym genotypie*”. W 2001 r. postanowieniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej uzyskał tytuł naukowy profesora nauk rolniczych.

Rozwojowi naukowemu towarzyszyły kolejne awanse zawodowe. Stanowisko starszego asystenta uzyskał w 1965 r., wkrótce pełnił obowiązki zastępcy, a następnie kierownika Pracowni Doświadczalnictwa Żywnościowego w Zootechnicznym Zakładzie Doświadczalnym Instytutu Zootechniki, a równolegle także głównego specjalisty do spraw hodowli bydła w Zakładzie. Od 1975 r. kierował Pracownią Żywienia Przeżuwczy, a od 1994 – Zespołem ds. Żywienia Zwierząt Przeżuwiających w Zakładzie Żywienia Zwierząt Instytutu Zootechniki. W 1998 r. uzyskał stanowisko docenta, a w 2001 awansował na stanowisko profesora zwyczajnego Instytutu Zootechniki.

Profesor Juliusz Andrzej Strzetelski sprawował również wiele kierowniczych funkcji, wśród których najważniejsze to wieloletnie nadzorowanie realizacji badań na bydło w ramach Programu Rządowego PR-4, szacującego optymalizację produkcji i spożycia białka (w latach 1976–1985), w ramach Centralnego Programu Badawczo-Rozwojowego, oceniającego możliwości wykorzystania pasz z użytków zielonych (w latach 1986–1990) oraz w ramach dwóch kolejnych edycji unijnego programu pomocowego dla polskiego rolnictwa PHARE (w latach 1994–1995, 1996–1997). Równolegle kierował także realizacją licznych projektów badawczych, finansowanych ze środków przyznanych przez Komitet Badań Naukowych oraz Ministra Nauki i Informatyzacji. Realizował liczne tematy statutowe Instytutu Zootechniki. Czterokrotnie był wybierany do Rady Naukowej Instytutu Zootechniki. Przez wiele lat wspomagał swoją wiedzą prace Komitetu Redakcyjnego czasopisma „*Journal of Animal and Feed Sciences*”

Pasja Profesora Juliusza Andrzeja Strzetelskiego nakazywała mu poszukiwanie i realizowanie tematów trudnych, precyzyjnych i pracochłonnych. Fascynowały go zagadnienia podstaw bilansowania białka i energii w dawkach pokarmowych w odniesieniu do potrzeb mikroorganizmów żwacza oraz pod kątem potrzeb organizmu zwierzęcia przeżuwającego, szczególnie w przypadku wysokoprodukcyjnego bydła mlecznego. Na potrzeby realizacji tych badań zorganizował bazę doświadczalną w Zakładzie Doświadczalnym Instytutu Zootechniki z siedzibą w Brzeziu, obejmującą stanowiska wyposażone w klatki strawnościowe oraz indywidualne klatki dla cieląt, krów i buhajków, a także w latach 1994–1995 w oborze doświadczalnej w Aleksandrowicach, obejmującą stanowiska strawnościowe dla bydła z trwałymi kanionami do żwacza i jelita cienkiego.

Z nieustającą uwagą śledził najnowsze doniesienia naukowe, wskazujące postęp w możliwościach poprawy wykorzystania różnych źródeł azotu i energii, dodatków biologicznie czynnych, poprawy podatności białka i węglowodanów pasz na rozkład mikrobiologiczny w żwaczu. Do najważniejszych osiągnięć naukowych Profesora w zakresie wymienionych zagadnień należą opracowania charakteryzujące wartość pokarmową w żywieniu przeżuwaczy licznych

i różnorodnych pasz, poczynając od preparatów keratynowych uzyskiwanych z ptasich piór, poprzez mocznik, zielonki i susze z krajowych pasz, nasiona roślin motylkowych, nasiona, śruty i wyciągi z nasion rzepaku, po wzbudzającą obecnie wielkie zainteresowanie niemodyfikowaną genetycznie soję. Już w latach 80. ubiegłego wieku aktywnie uczestniczył w propagowaniu naukowych podstaw prawidłowego bilansowania i normowania dawek żywieniowych. Był współautorem kolejnych wydań Polskich Norm, Norm Żywienia Zwierząt Gospodarskich, Norm Żywienia Bydła (1974, 1981, 1982, 1985 i 1993), opartych jeszcze na zawartości białka ogólnego strawnego i jednostce owsianej, które pozwalały na bilansowanie dawki dla bydła o niskiej wydajności. Profesor był jednak ważnym obserwatorem zmian toczących się w polskim rolnictwie. Uznał, że postęp prac hodowlanych doskonalących bydło użytkowane w kraju wskazuje na pilną potrzebę unowocześnienia norm żywienia bydła, wykorzystania najnowszej wiedzy naukowej i dostosowania do aktualnych warunków i potrzeb wysokoprodukcyjnego bydła. Był jednym z inicjatorów utworzenia Grupy Problemowej do Spraw Nowych Systemów Wartościowania Pasz i Potrzeb Zwierząt Przeżuwających, utworzonej przez dyrektora Instytutu Zootechniki prof. dr hab. Jędrzeja Krupińskiego, Komisję Nauk Zootechnicznych PAN oraz Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej. We współpracy z przedstawicielami wszystkich ośrodków naukowych prowadzono prace nowelizujące normy żywienia bydła, owiec i kóz oraz prace aktualizujące zasoby informacji o krajowych paszach, ich składzie chemicznym i wartości pokarmowej dla zwierząt przeżuwających (utworzenie Bazy Analiz Chemicznych Pasz, skrót Bach-2000). Efektem pracy było również opublikowanie w oparciu o system opisany w opracowaniu „*Alimentation des bovins, ovins et caprins*” Francuskiego Państwowego Instytutu Badań w Rolnictwie (INRA, 1979), poszerzonego o wartość pokarmową krajowych pasz, wyrażoną w białku trawionym jelitowo, jednostkach energii netto i jednostkach wypełnieniowych, polskiego opracowania pt.: „*Normy żywienia bydła, owiec i kóz. Wartość pokarmowa francuskich i krajowych pasz dla przeżuwaczy*” (IZ-INRA, 1993) oraz wielokrotne wydania kolejnych aktualizacji („*Zalecenia ży-*

wieniowe dla zwierząt przeżuwających. Wartość pokarmowa francuskich i krajowych pasz dla przeżuwaczy”, 2001, 2004 i 2009), a także ostatnie, poszerzone o wartość pokarmową białka wyrażoną w aminokwasach strawnych jelitowo „Zalecenia Żywieniowe dla Przeżuwaczy. Tabele wartości pokarmowej pasz” (2014).

Nieustająca potrzeba przyjmowania nowych wyzwań kierowała uwagę Profesora w stronę takich zagadnień z zakresu fizjologii żywca, jak sterowanie bilansem białkowo-energetycznym mikroorganizmów poprzez pasze skrobiowe (susz, płatki ziemniaczane) lub syntetyczne kwasy tłuszczowe (frakcji C5-C9), a także sterowanie konwersją białka pasz (mocznik, syntetyczna metionina) na białko mikroorganizmów żywca poprzez dobór zróżnicowanych pod względem podatności na rozkład żwaczowy białek (białka rozpuszczalne, chronione) oraz węglowodanów (cukier prosty, skrobia, celuloza). Z drugiej strony, analizował reakcję organizmów cieląt, jałówek i krów mlecznych na zróżnicowany poziom żywienia białkowo-energetycznego.

Profesor Juliusz Andrzej Strzetelski pozostawił trwały ślad swojej wyteżonej pracy. Jego dorobek obejmuje 146 oryginalnych prac naukowych, z których większość została opublikowana w języku angielskim lub niemieckim w czasopiśmie o międzynarodowym zasięgu. 25 pozycji zostało opublikowanych przez takie wydawnictwa, jak Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Polskie Wydawnictwo Rolnicze Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a także Wy-

dawnictwo Instytutu Zootechniki. Jest autorem lub współautorem niezliczonych komunikatów naukowych, artykułów popularnonaukowych, ofert, ekspertyz, broszur, ulotek informacyjnych, materiałów szkoleniowych oraz materiałów upowszechnieniowych. Był cenionym wykładowcą i popularyzatorem wiedzy. Przez wiele lat prowadził wykłady dla słuchaczy Studium Doktoranckiego przy Instytucie Zootechniki, organizował i aktywnie uczestniczył w konferencjach i zjazdach naukowych, prowadził wykłady dla studentów i pracowników katedr żywienia zwierząt i hodowli bydła akademii rolniczych, dla nauczycieli i młodzieży szkół rolniczych oraz pracowników ośrodków doradztwa rolniczego. Mobilizował młodszych kolegów do zdobywania stopni i tytułów naukowych, umiejętnie prowadząc twórczą dyskusję i sugerując tematy prac doktorskich i habilitacyjnych. Wypromował 5 doktorów, a dwóch pracowników z Jego Zespołu uzyskało tytuły profesorskie. Był obiektywnym i cenionym recenzentem naukowych artykułów, rozpraw doktorskich i habilitacyjnych.

Swoją naukową pasję dzielił z zainteresowaniami i głęboką wiedzą historyczną, dotyczącą drugiej wojny światowej. Wojenne losy rodziny Strzetelskich prowadziły od Lwowa do Krakowa, pozostawiając nieustającą tęsknotę i sentyment do tamtych stron. Wiele razy, w szczególnych chwilach, Profesor wracał wspomnieniami do strachu pospiesznej wyprowadzki z domu rodzinnego pod kolbami nazistów, odgłosów strzałów na sąsiednim podwórku, niedającego zasnąć odczucia głodu, marzeń o kromce chleba posmarowanej grubo masłem....

Wieloletnią współpracę z Profesorem Juliuszem Andrzejem Strzetelskim będziemy zawsze wysoko cenić. Odejście ważnych osób zawsze zaskakuje.....

Barbara Niwińska

Prof. dr hab. Juliusz Andrzej Strzetelski w gronie współpracowników z Działu Żywienia Zwierząt i Paszoznawstwa IZ PIB (siedzi pierwszy od prawej)

